



Tyttöjen ja poikien väliset erot seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisessa

JOHANNA HIETAMÄKI & MARITA HUSSO & TIIA ARPONEN

Tytöt ja pojat eroavat toisistaan siinä, kuinka he kertovat kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kokemukset jäävät usein myös kokonaan aikuisille kertomatta. Hyväksikäytön kokemusten tunnistaminen, asian puheeksi ottaminen ja siihen puuttuminen on edellytys myös laajemmalle toimintakulttuurin kehittämiseksi sekä asenteellisille ja rakenteellisille muutoksille.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä alettiin puhua Suomessa julkisesti vasta 1980-luvulla. Keskustelu juonsi juurensa lapsen fyysisen pahoinpitelyn tunnistamisesta terveydenhuollossa. (Laitinen 2004, 28–30.) Viime vuosina Me Too -kampanjan mukanaan tuoma väkivaltaan liittyvien teemojen esiinnousu mediassa ja julkisissa keskusteluissa on osaltaan edesauttanut myös lasten seksuaalisen hyväksikäytön näkyväksi tekemistä ja ongelmaksi nimeämistä. Erityisesti vuosina 2018 ja 2019 esiin tulleet alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat nostaneet lapsiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön toimenpiteitä edellyttäväksi yhteiskuntapoliittiseksi kysymykseksi ja yleiseksi keskustelun aiheeksi sekä arjessa että mediassa. Huolta on aiheuttanut esimerkiksi digitaalisessa mediassa tapahtuva lasten häirintä, houkuttelu ja hyväksikäyttö (Pelastakaa Lapset 2018). Viime aikoina myös useat yksittäisten lasten kertomat hyväksikäytön kokemukset ovat johtaneet lapsiin kohdistuneiden laajojen seksuaalirikosten paljastumiseen (esim. Yle14.8.2019; Yle 29.7.2019).

Tutkimusten mukaan seksuaalirikokset tulevat yhä useammin poliisin tietoon. Poliisille ilmoitettujen tapausten määrä on kuusin-kahdeksankertaistunut vuodesta 1980 alkaen. Vuonna 2017 po-

liisiin tietoon tuli yhteensä 1 168 lapsiin kohdistunutta seksuaalirikosta. (Niemi & Lappi-Seppälä 2018.) Kaikki rikokset eivät kuitenkaan päädy viranomaisten tietoon. Suuri osa seksuaalisesta hyväksikäytöstä jää uhrin ja tekijän väliseksi asiaksi, minkä vuoksi rikostilastoissa näkyy vain pieni osa seksuaalirikoksista. Rikostilastojen lisäksi uhritutkimukset ja kouluterveyskyselyt tuottavat tietoa lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja sen yleisyydestä.

Lasten seksuaalisen hyväksikäytön tunnistamiseen, moniammatilliseen yhteistyöhön ja hyväksikäytön seurauksiin on 2000-luvulla kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota. Työskentelyn tueksi on laadittu eri ammattiryhmille suunnattuja oppaita ja suosituksia (Duodecim 2013; Ellonen 2013). Lasten seksuaalisen hyväksikäytön seuraukset ovat tutkimusten mukaan moninaisia ja laaja-alaisia. Ne ovat yhteydessä moniin fyysiisiin ja psyykkisiin ongelmiin, kuten esimerkiksi krooniseen kipuun, tulehduksiin, ahdistuneisuuteen, masennukseen, syömishäiriöihin ja posttraumaattiseen stressiin (Amado ym. 2015; Chen ym. 2010; Maniglio 2009; Paras ym. 2009). Lasten haavoittuvan tilanteen huomioivia menetelmiä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyjen tutkimiseen kehitetään parhaillaan esimerkiksi Barnahus-hankkeessa (Laajasalo & Rajala 2019). Selvityksissä ja ohjeistuksissa ei kui-

tenkaan kiinnitetä erityistä huomiota siihen, miten edistetään seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomista aikuisille tai aihepiiristä tiedottamista ja keskustelemista esimerkiksi kouluissa (ks. Lanzaroten sopimus). Lapsille ei myöskään ole auttavaa puhelinta, joka olisi suunnattu seksuaalista hyväksikäyttöä ja muuta väkivaltaa kokeneille.

Kouluterveyskyselyistä saadaan tuoretta tietoa lasten kokemasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, mutta niiden perusteella ei voi päätellä, kenelle lapsi on kokemastaan hyväksikäytöstä kertonut. Aikaisempien tutkimusten perusteella tiedetään, että lapset kertovat seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön kokemuksistaan selvästi useammin kavereille kuin aikuisille.

Tässä artikkelissa tarkastelemme tyttöjen ja poikien välisiä eroja seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisessa. Aineistona ovat kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisilta kerätyt lapsiuhritutkimuksen kyselyt vuosilta 2008 ja 2013. Selvitämme, kertovatko tytöt ja pojat seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutumisesta ja kenelle he kokemuksistaan kertovat. Hyväksikäytöstä kertominen on ilmiön ymmärtämisen ja yhteiskunnallisen muutoksen näkökulmasta tärkeää. Jos hyväksikäytön kohteena olemisen kokemukset jäävät kertomatta, myös niiden määrä, haavoittavuus ja ilmeneismuodot jäävät ymmärtämättä, ja hyväksikäytön kohteena olleet lapset jäävät ilman apua ja tukea.

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja sukupuoli

Julkisen keskustelun myötä lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on määritelty sosiaalisesti ja lastensuojelulliseksi ongelmaksi sekä rikokseksi, joka edellyttää yhteiskunnallista puuttumista. Yhteiskunnan interventioita ohjaavat sopimukset ja lainsäädäntö. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa valtiot sitoutuvat suojelemaan lapsia kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta sekä ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin toimiin lasten auttamiseksi. Myös Suomi on ratifoinut Euroopan neuvoston yleissopimuksen lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan vuonna 2011 (Lanzarote-sopimus).

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on kriminalisoitu lähes kaikkialla maailmassa (UN). Suomen rikoslainsäädännön mukaan lapsen seksuaalisella

hyväksikäytöllä tarkoitetaan sukupuoliyhteyttä alle 16-vuotiaan lapsen kanssa tai lapseen kohdistuvaa muuta seksuaalista tekoa tai koskettelua, joka vahingoittaa lapsen kehitystä tai saa lapsen ryhtymään sellaiseen tekoon (RL 20 luku, 6 §). Tekotat voivat vaihdella ja sisältää esimerkiksi koskettelua, hivelyä, suuteltua ja yhdyntäyhteyksiä. Myös seksuaalissävytteisten viestien lähettäminen on määritelty lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi (Ellonen 2013, 52). Rikoslaisa lapsiin kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö jaetaan lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön sekä törkeään lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön (RL 20 luku, 6 §, 7 §). Lisäksi rikoslaisa määritellään törkeä lapsen raiskaus (RL 20 luku, 7b §). Sukupuoliyhteys lapsen ja vanhemman, isovanhemman tai sisarusten välillä on kriminalisoitu rikoslaisa erikseen (RL 17 luku, 22 §). Lapsen suojaikäraja on 18 vuotta tilanteissa, joissa seksuaalisen hyväksikäytön tekijä on esimerkiksi opettaja tai muu auktoriteettiaste-asteissa oleva henkilö (RL 20 luku, 5 §) tai kyse on seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta (RL 20 luku, 8a §). Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyy myös tulkinnanvaraisuutta. Esimerkiksi lasten keskinäisissä suhteissa tapahtuvaa seksuaalista tekoa ei määritellä seksuaaliseksi hyväksikäytöksi.

Lainsäädäntöön on tehty viime vuosina muutoksia lapsiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen edistämiseksi ja rangaistusten korottamiseksi. Velvollisuutta tehdä lastensuojeluilmoitus laajennettiin ja velvollisuus ilmoittaa poliisille säädettiin vuonna 2015 (LsL 25 §). Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytön enimmäisrangaistusta korotettiin ja lakiin lisättiin säännös lapsen törkeästä raiskauksesta vuonna 2019 (RL 20 luku, 7 §, 7b §).

Seksuaalisen hyväksikäytön yleisydessä on tutkimusten perusteella suuria eroja maailmanlaajuisesti (Priebe & Svedin 2008; Barth ym. 2013). Tulokset ovat kuitenkin yhteneväisiä siinä, että tytöt raportoivat poikia merkittävästi enemmän seksuaalista hyväksikäyttöä. Euroopassa tehtyjen kyselytutkimusten mukaan työistä keskimäärin 15,8 ja pojista 3,8 prosenttia kertoi kokeneensa seksuaalista hyväksikäyttöä (Andrews ym. 2004). Suomessa tehdyn lapsiuhritutkimuksen mukaan vuonna 2013 seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista raportoi neljä prosenttia, vuonna 2008 seitsemän prosenttia ja 12 prosenttia vastaajista vuonna 1998. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä raportoineiden tyttöjen ja poikien osuudet ovat pienentyneet lähes jokaisella mittauskerralla (ty-

töt 1988: 17 %, 2008: 11 %, 2013: 7 %; pojat 1988: 6 %, 2008: 2 %, 2013: 2 %). (Fagerlund ym. 2014.) Aikuisista suomalaisista naisista 11 prosenttia kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa lapsuudessa (FRA 2014, 123). Erot tutkimusten tuloksissa voivat kertoa muutoksista paitsi hyväksikäytön määrissä, myös sen ilmenemismuodoissa, tunnistamisessa, määrittelyssä, tulkitsemisessa ja raportoinnissa.

Tutkimusten mukaan suurin osa seksuaalisen hyväksikäytön lapsiuhreista on tyttöjä ja valtaosa hyväksikäyttäjistä miehiä (Fagerlund ym. 2014; Seto ym. 2015; Barth ym. 2013; Edgardh ym. 2000). Pääsääntöisesti perheensisäisissä hyväksikäyttötilanteissa hyväksikäyttäjät ovat joko isää, isäpuolia tai veljiä (Seto ym. 2015). Silloinkin kun seksuaalisen hyväksikäytön uhrina on poika, hyväksikäyttäjät ovat pääasiassa miehiä (Laitinen 2004; Stemple ym. 2017). Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on siten ilmiönä monella tavalla sukupuolistunut. Ilmiön sukupuolistuneisuutta on tutkimuksissa selitetty monista näkökulmista. Sen on osoitettu kytkeytyvän laajempiin sukupuolistuneisiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin ideologisiin, institutionaalisiin ja affektiivisiin käytäntöihin sekä sukupuolten ja sukupolvien välisiin valtasuhteisiin. (Banyard ym. 2004; Cashmore & Shackel 2014; Husso ym. 2017a; Huttunen ym. 2015; Ward & Siegel 2002.)

Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen

Englanninkielisissä tutkimuksissa seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja väkivallasta *kertomista* kuvataan usein termillä *disclosure*. Suomenkielisissä tutkimuksissa on käytetty vastaavissa yhteyksissä myös käsitteitä *julkitulo* ja *paljastuminen* (esim. Laitinen 2004). Julkitulo voi tapahtua asiasta tarkoituksellisesti kertoen tai sattumalta, esimerkiksi leikkiessä, vihjaillen tai jollekin asiasta uskoutuessa. Asia voi tulla julki tai paljastua pitkänkin ajan kuluttua esimerkiksi tilanteissa, joissa joku tapahtuma aktivoi tai laukaisee muiston seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksesta kertoneiden osuudet vaihtelevat eri tutkimuksissa. Kansainvälisten retrospektiivisten tutkimusten mukaan 31–45 prosenttia on kertonut lapsuudessaan kokemastaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Poikien on havaittu kertovan seksuaalisesta

ta hyväksikäytöstä tyttöjä harvemmin. (London ym. 2008.) Merkittävä osa lapsista ei kerro kokemuksestaan kenellekään (McElvaney 2015; Laitinen 2004; London ym. 2008). Kouluterveyskyselyn 2019 mukaan 8.–9.-luokkalaisista tytöistä 27 prosenttia ja pojista 21 prosenttia oli kertonut ikäisensä tai aikuisen tekemästä seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta luottamalleen aikuiselle (Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019).

Lapset eivät usein kerro oma-aloitteisesti hyväksikäytöstä (Laitinen 2006, 179). Varsinkin lapsen omat vanhemmat ja viranomaiset ovat tietämättömiä seksuaalisesta hyväksikäytöstä, mutta sen sijaan lapset kertovat ikätovereilleen selvästi useammin (Priebe & Svedlin 2008). Seksuaalisen hyväksikäytön paljastuminen vaatii usein sen, että lapsi kertoo tapahtuneesta aikuiselle. Vaikka hyväksikäyttöpäily olisi herännyt muiden tutkimusten yhteydessä tai se olisi tullut viranomaisten tietoon jonkun muun kertomana, lapsi voi pidättäytyä kertomasta asiasta. Hyväksikäytön aiheuttamat ruumiilliset jäljet eivät välttämättä yksin ole riittäviä todentamaan tapahtunutta hyväksikäyttöä, vaan edellyttävät tarkempaa tietoa eli kertomusta jälkien ja oireiden synnystä. (Goodman-Brown ym. 2003.)

Monet lapsena seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneet ovat kertoneet tapahtuneesta vasta aikuisiällä. Kertomatta jättäminen tai puhumattomuus on liittynyt esimerkiksi siihen, että uhreilla ei ole ollut mahdollisuutta tuoda asiaa julki. On puuttunut sanoja seksuaalisen väkivallan kokemuksista ja niihin liittyvistä tunteista kertomiseen. Puhumattomuutta on aiheuttanut myös seksuaalisen väkivallan kokemusten torjunta. Kokemukset ovat voineet olla niin traumaattisia, että niistä vaikeneminen ja niiden sulkeminen pois tietoisuudesta on ollut arjessa selviytymisen kannalta tärkeää. (Laitinen 2006, 179–180.)

Tuen vähäisyys, pelko kielteisistä seurauksista sekä häpeän ja syyllisyyden tunteet estävät ja hidastavat tutkimusten mukaan hyväksikäytöstä kertomista. Hyväksikäyttö tapahtuu ja mahdollistuu valtasuhteissa, joissa vastuu lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä on aikuisella. Vallankäyttöön voi liittyä esimerkiksi seksuaaliseen kanssakäymiseen suostuttelua, painostamista ja fyysistä väkivaltaa. Myös tästä syystä seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertominen voi olla lapselle uhkaavaa ja pelottavaa. (Husso 2003; Laitinen 2004; McElvancy 2015.)

Vaikenemista selittävät myös luottamuksen puute vanhempia kohtaan ja epäily siitä, että vanhemmat eivät uskoisi asiaa tai kertomisesta seuraisi rangaistus. Perheenjäsenen tekemästä seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomista vaikeuttavat lisäksi lojaalisuus tekijää kohtaan ja pelko perheelle aiheutuvista seurauksista. Mitä läheisempi hyväksikäyttäjä on, sen vaikeampi lapsen on kertoa hyväksikäytöstä. (London ym. 2008; Morrison ym. 2018; Schaeffer ym. 2011.) Hyväksikäytön kokemukset jäävät kertomatta myös sen vuoksi, että niistä ei kysytä (McElvaney 2015). Kertomista edistäviksi asioiksi on havaittu useissa tutkimuksissa kertomaan kannustaminen ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä suoraan kysyminen (Lemaigre ym. 2017; Schaeffer ym. 2011).

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona ovat vuosina 2008 ja 2013 kerätyt lapsiuhritutkimus-kyselyt. Aineistot kerättiin Manner-Suomen suomen- ja ruotsinkielisiltä 6. ja 9.-luokkalaisilta lapsilta internetpohjaisena kyselynä. Aineisto koostuu 13 459 vastauksesta vuodelta 2008 ja 11 364 vastauksesta vuodelta 2013. Vastaajista puolet oli tyttöjä ja puolet poikia (2008: 50 % tyttöjä, 50 % poikia; 2013: 51 % tyttöjä, 49 % poikia). Tutkimukseen osallistui 88 prosenttia 6.-luokkalaisista ja 64 prosenttia 9.-luokkalaisista vuonna 2008 (Ellonen ym. 2008). Vuonna 2013 kyselyyn vastasi 75 prosenttia oppilaista (Fagerlund ym. 2014). Tutkimuksista tehtyjen katoanalyysien mukaan vastausprosentti oli pienempi erityisesti Pohjois-Suomen ja Lapin sekä Itä-Suomen alueilla vuonna 2013, mikä voi olla seksuaalista hyväksikäyttöä koskevien tulosten luotettavuuden kannalta merkityksellistä. Tuolloin aineistossa kato ei ollut täysin satunnaista (Fagerlund ym. 2014, 29) toisin kuin vuonna 2008 (Ellonen ym. 2008, 34). Tästä syystä emme vertaile kerättyjä aineistoja toisiinsa, vaikkakin niiden esittämistä erikseen pidetään tärkeänä kokonaiskuvan muodostamisessa ja tiedon saamisessa mahdollisista eroista.

Kyselyissä selvitettiin lasten elämäntilannetta sekä väkivalta- ja hyväksikäyttökokemuksia. Alun perin Heikki Sariolan muodostamat kysymykset seksuaalisesta väkivallasta toistuvat lapsiuhritutkimuksessa vuodesta 2008 alkaen hieman muunneltuina. (Ellonen ym. 2008, 28, 32.) Tiedonkeruut toteutettiin pääasiassa samanlaisina, mutta kyselyä

uudistettiin vuonna 2013. Tulokset esitetään tässä tutkimuksessa vuonna 2013 käytetyn kyselylomakkeen pohjalta.

Vuonna 2008 lapsilta kysyttiin, oliko heillä kokemuksia sukupuolisesta lähentelystä tai kanssakäymisestä aikuisten tai tapahtumahetkellä vähintään 5 vuotta itseäsi vanhempien ihmisten kanssa? Vuonna 2013 kyselyssä käytettiin termiä seksuaalinen lähentely ja kanssakäyminen. Molemmat käsitteet ovat monitulkintaisia. On mahdollista, että kysymykset on ymmärretty ja tulkittu eri tavoilla, mikä voi osaltaan selittää eroja seulontakysymysten vastauksissa. Vain myönteisen vastauksen antaneet näkivät tarkentavat jatkokysymykset. Vuonna 2013 kysyttiin ainoastaan ensimmäisestä kokemuksesta. Vastaavasti myös vuoden 2008 aineiston osalta tarkastellaan pelkästään ensimmäistä kokemusta koskevia tuloksia. Vuoden 2008 aineistosta puuttuvat kyselylomakkeessa olevat vastausvaihtoehdot on merkitty *kursiivilla*, kun seuraavaksi tarkastellaan vastausvaihtoehdoista muuttujista muodostettuja yhdistelmämuuttujia.

Seksuaalisen hyväksikäytön tekijästä kysyttiin: Kuka tuo henkilö oli? Tekijää koskevista vastauksista muodostettiin seuraavanlaiset yhdistelmämuuttujat: a) tuntematon (sinulle tuntematon), b) ystävä, sisarus, serkku (ystäväsi; poika- tai tyttöystäväsi; ex-poika- tai tyttöystäväsi; sisko; veli; *siskopuoli*; *velipuoli*; serkku), c) tuttu aikuinen (äiti; äitipuoli; isä; isäpuoli; isovanhempi; setä, eno tai täti; opettaja; harrastuksen ohjaaja *tai valmentaja*), d) muu tuttu (henkilö, jonka tunsit mutta joka ei kuitenkaan ollut ystäväsi; vanhempiesi ystävä; muu). Vuonna 2008 oli mahdollista valita useita tekijöitä ja vuonna 2013 yksi tekijä. Vuoden 2008 aineistossa useita tekijöitä sisältäneet vastaukset koodattiin siten, että ensisijaisesti koodattiin tuttu aikuinen ja toissijaisesti muu tuttu, jos oli valittu enemmän kuin yksi tekijä.

Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomista karotoitettiin lomakkeessa kysymällä: Kenelle olet hyväksikäytöstä kertonut? Hyväksikäyttöä koskevaa kertomista kuvaavista väittämistä muodostettiin yhdistelmämuuttujat seuraavasti: a) en kenellekään (en kertonut kenellekään), b) vanhemmalle (äidille, isälle), c) kaverille, sisarukselle (kaverille, siskolle tai veljelle), d) viranomaiselle (poliisille, koulun terveydenhoitajalle, *koulukuraattorille*, sosiaalityöntekijälle).

Aineiston analysointi toteutettiin SPSS 25.0 -ohjelmalla. Analyysimenetelminä käytettiin frekvenssianalyysia sekä ristiintaulukointia ja χ^2 -tes-

tiä. Aineiston analyysissä käytettiin osa-aineistoa, johon kuuluivat alle 16-vuotiaat, tekijän raportointeet ja tapaukset, joissa tekijä oli vähintään viisi vuotta vanhempi. Mikäli vastaaja ei ilmoittanut tekijän ikää, oletettiin ikäeroksi vähintään viisi vuotta (Fagerlund ym. 2014, 82). Lasten vastausten rajaamisella iältään alle 16-vuotiaisiin pyrittiin tavoittamaan juridisesti seksuaaliseksi hyväksikäytöksi määriteltyjä tapauksia (RL 20 luku, 6 §, 7 §).

Artikkelin tulokset sisältävät ne tapaukset, joissa lapsi on seulontakysymykseen vastatessaan tunnistanut kokemuksensa seksuaaliseksi tai sukupuoliseksi lähentelyksi tai kanssakäymiseksi. On mahdollista, että kaikki lapset eivät huomanneet, tunnistanee tai ymmärtäneet seulontakysymystä ja eivät siten saaneet jatkokysymyksiä vastattavaksi. Tarkasteltava aineisto ei sisällä tietoa digitaalisen teknologian kautta tapahtuvasta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Vuoden 2013 tiedonkeruussa lapsilta kysyttiin internetissä alkaneen yhteydenpidon myötä tapahtuneesta tapaamisesta ja siihen liittyvästä seksuaalisesta väkivallasta, mutta lomake ei sisältänyt hyväksikäytön kokemuksista kertomista koskevaa kysymystä. Digitaalisen väkivallan muotojen tarkastelun puuttuminen todennäköisesti johtaa siihen, että tulokset eivät anna kokonaisvaltaista tietoa lasten kokemasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja siitä kertomisesta.

Lapsiuhritutkimus sisältää arkaluontoisia väkivaltakokemuksia käsitteleviä asioita. Tutkimuksen toteutuksessa on siten kiinnitetty erityistä huomiota eettisyyteen, osallistumisen vapaaehtoisuuteen, anonyymiuteen ja asiasta vanhemmille tiedottamiseen. Kouluterveyskyselyyn osallistuminen voi olla ensimmäinen kerta, kun lapselta kysytään seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista ja hän raportoi niistä (myös Schönbacher ym. 2012). Tämän vuoksi kyselyssä on ollut tärkeä kertoa myös auttavista tahoista (Fagerlund & Ellonen 2016).

Tulokset

Kaikista vuosina 2008 ja 2013 lapsiuhritutkimuskyselyihin vastanneista 4,0 prosenttia ($n = 957$) ilmoitti, että heillä oli kokemuksia sukupuolisesta lähentelystä tai kanssakäymisestä aikuisten tai vähintään 5 vuotta itseään vanhemman ihmisen kanssa. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä ilmoittaneiden osuus oli suurempi vuonna 2008 (4,8 %) kuin vuonna 2013 (3,1 %). Seksuaalista hyväksikäyttöä kartoittaneen kysymyksen vastaajista tyttöjä oli 7,2

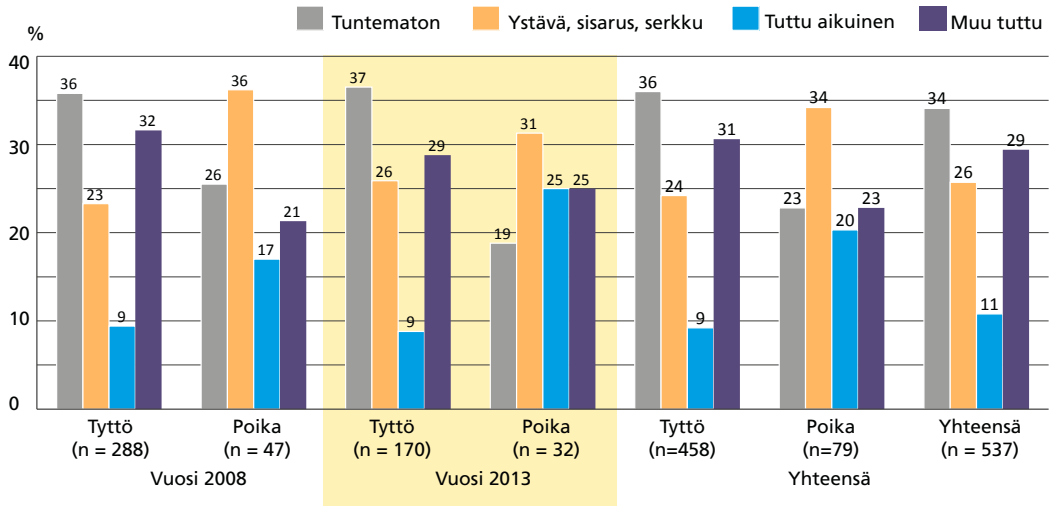
prosenttia ja poikia 2,4 prosenttia ($p = ,000$) vuonna 2008. Viittä vuotta myöhemmin vastanneista tyttöjä oli 4,4 ja poikia 1,6 prosenttia ($p = ,000$).

Tässä tutkimuksessa tarkastelu on rajattu lapsiin, jotka olivat seksuaalisen hyväksikäytön tapahtuessa alle 16-vuotiaita, raportoivat tekijän ja olivat tekijää vähintään 5 vuotta nuorempia. Rajauksen jälkeen seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista ilmoittaneita lapsia oli 2,4 prosenttia ($n = 335$) vuonna 2008 ja 1,8 prosenttia ($n = 202$) vuonna 2013 kaikista vastaajista. Rajatusta aineistosta suuri osa oli tyttöjen vastauksia (86,0 % vuonna 2008; 84,2 % vuonna 2013). Tyttöistä huomattavasti suurempi osa kuin pojista raportoi seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksesta aikuisen tai vähintään 5 vuotta itseään vanhemman kanssa. Seksuaalinen hyväksikäyttö saattoi olla pyyntö tai ehdotus tehdä jotain seksuaalista, hyväilyä, sukupuolielimen koskettamista tai näyttämistä, yhdynnän jäljittelyä tai yhdyntä (ks. Fagerlund ym. 2014, 74, 77; Lahtinen ym. 2018).

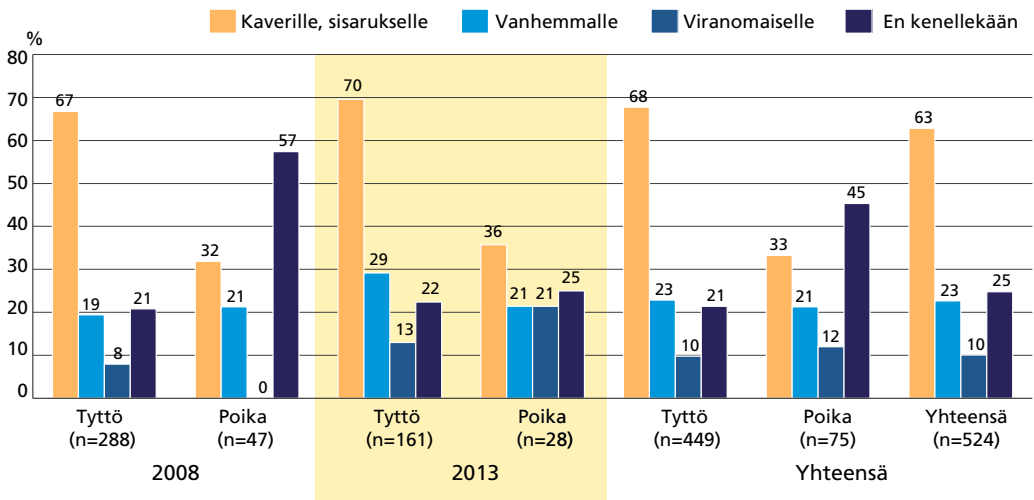
Seksuaalisesta hyväksikäytöstä raportoineista tytöistä ja pojista noin kolmasosa vastasi seksuaalisen hyväksikäytön tekijän olleen hänelle tuntemattoman henkilön (kuvio 1). Toiseksi yleisimmän henkilö oli joku muu tuttu henkilö ja lähes yhtä usein tekijänä oli ystävä tai sisarus. Harvimmalla tekijällä ilmoitettiin olleen jonkun muun tutun henkilön. Tyttöjen ja poikien vastaukset erosivat toisistaan ($p = ,002$). Tytöistä suurempi osa kuin pojista kertoi tekijän olleen hänelle tuntemattoman henkilön tai muun tutun. Pojista puolestaan suurempi osa kuin tytöistä raportoi tekijäksi ystävän tai sisaruksen tai tutun aikuisen.

Lapsista neljäsosa ilmoitti, ettei ollut kertonut seksuaalisesta hyväksikäytöstä kenellekään (kuvio 2). Tavallisimmin seksuaalisesta hyväksikäytöstä kerrottiin ystävälle. Myös perheenjäsenille kerrottiin jonkun verran, vaikkakin selvästi harvemmin kuin ystävälle. Perheenjäsenistä hieman useammin kerrottiin äidille kuin isälle. Vähiten hyväksikäytöstä kerrottiin viranomaisille, kuten sosiaalityöntekijöille, poliisille, koulukuraattorille tai koulun terveydenhoitajalle.

Kertomisesta raportoineista koskevia tuloksia tarkasteltaessa havaitaan, että pojista suurempi osa kuin tytöistä ei ollut kertonut seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksesta kenellekään ($p = ,000$). Tytöt kertoivat kokemuksistaan selvästi poikia useammin kaverille tai sisarukselle ($p = ,000$). Vanhemmille ja viranomaisille kertomisesta tyttöjen ja poikien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja.



Kuvio 1. Seksuaalisen hyväksikäytön tekijä tytöillä ja pojilla.

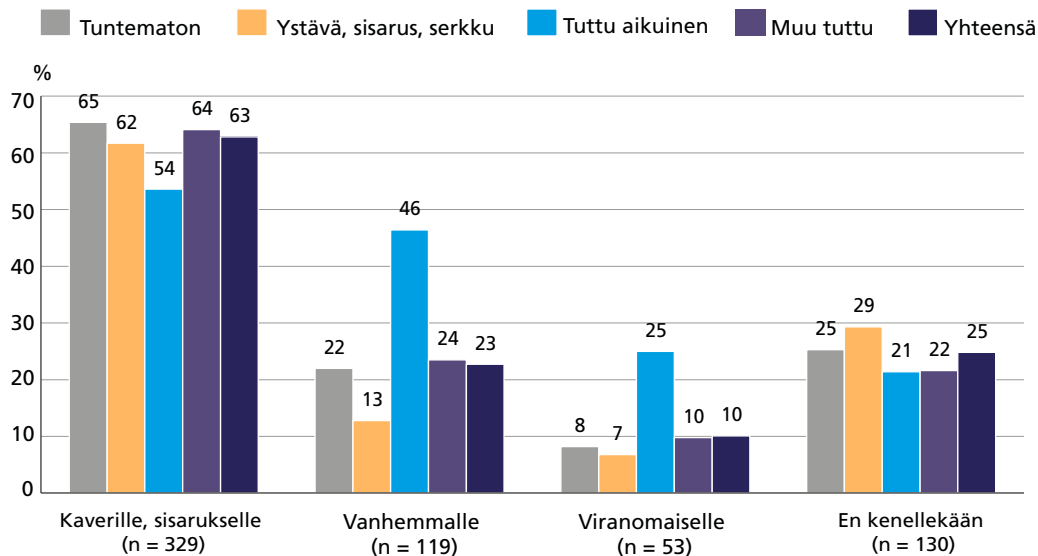


Kuvio 2. Seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksesta kertominen.

Seksuaalisen hyväksikäytön tekijän raportoitiin olleen mies (86 %) selvästi useammin kuin nainen (14 %). Tytöistä 97 prosenttia (n = 441) ja pojista 31 prosenttia (n = 23) (p = ,000) kertoi tekijän olleen mies. Sekä tytöt että pojat jättivät helpommin kertomatta hyväksikäytöstä kenellekään tilanteissa, joissa tekijä oli samaa sukupuolta. Tytöistä 46 prosenttia ei kertonut kenellekään tekijän ollessa nainen ja 21 prosenttia tekijän ollessa mies (p = ,045). Pojilla tilanne oli päinvastainen. Heistä suurempi osa jätti kertomatta tekijän ollessa mies (56 %) verrattuna naiseen (27 %) (tarkka p = ,024).

Seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista kerrottiin tavallisimmin kaverille tai sisarukselle tekiestä riippumatta (kuvio 3). Vanhemmalle kerrottiin useammin silloin, kun tekijä oli tuttu aikuinen verrattuna muihin tekijäryhmiin (p = ,000). Myös viranomaiselle kerrottiin useammin silloin, kun tekijänä oli tuttu aikuinen (p = ,001). Niissä tilanteissa, joissa lapsi ei kertonut kenellekään, ei ollut eroa siinä, kuka oli tekijänä.

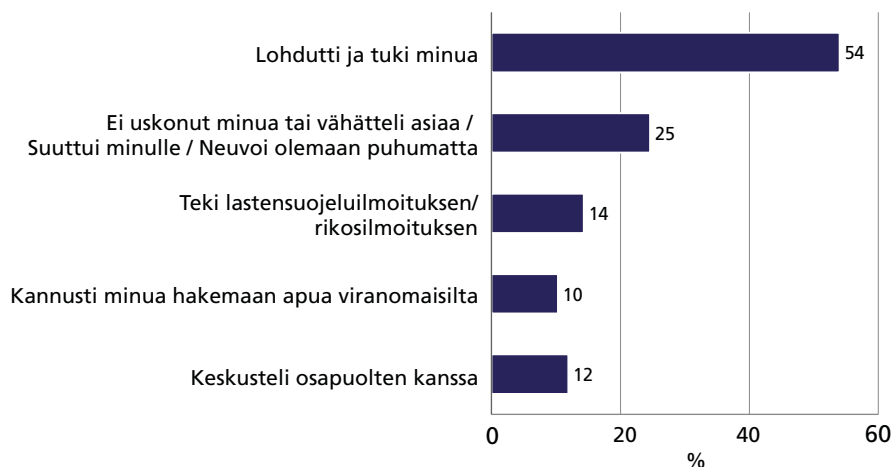
Lapsen ikä oli yhteydessä seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista kertomiseen. 6.-luokkalaista 42 prosenttia ja 9.-luokkalaista 21 prosenttia ei ollut kertonut hyväksikäytöstä kenelle-



Kuvio 3. Seksuaalisen hyväksikäytön tekijä ja kertominen vuosina 2008 ja 2013.

kään ($p = ,000$). Kummassakin ikäryhmässä pojista isompi osa (6. lk 63 %, 9. lk 33 %, $p = ,006$) ei ollut kertonut hyväksikäytöstä kenellekään verrattuna tyttöihin (6. lk 33 %, 9. lk 19 %, $p = ,011$). Kaverille tai sisarukselle hyväksikäytöstä oli kertonut selvästi pienempi osa 6.-luokkalaisista (35 %) kuin 9.-luokkalaisista (70 %) ($p = ,000$). Vanhemmille ja viranomaisille kertomisessa ei ollut eroa 6.- ja 9.-luokkalaisten välillä.

Lasten seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista kertomiseen reagoitiin monin eri tavoin (tytöt $n = 109$, pojat $n = 17$). Lapsista reilut puolet vastasi saaneensa lohdutusta ja tukea (kuvio 4). Lapsista neljäsosa kertoi, että heitä ei uskottu, heille suututtiin tai heitä neuvottiin olemaan puhumatta asiasta. Lastensuojelu- ja/tai rikosilmoitus oli tehty reilussa kymmenesosassa tilanteista. Lapsia kannustettiin hakemaan apua viranomaisilta



Kuvio 4. Lasten kokemukset reagoinnista seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomiseen vuonna 2013 (n = 126).

joka kymmenennessä tilanteessa. Niissä tilanteissa, joissa kerrottiin kannustamisesta avun hakeamiseen viranomaisilta, raportoitiin suuressa osassa, että reagointi sisälsi myös lastensuojelu ja/tai rikosilmoituksen tekemisen (82 %).

Vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa lapsilta kysyttiin perusteluja sille, miksi he eivät olleet kertoneet hyväksikäytöstä kenellekään (tytöt n = 35, pojat n = 5). Kysymykseen vastanneista lapsista reilu puolet (57,5 %) ilmaisi kertomatta jättämisen syyksi sen, etteivät he uskaltaneet tai kehdanneet kertoa tai eivät uskoneet kenenkään olevan kiinnostunut asiasta tai uskoneet saavansa apua. Lisäksi vajaa puolet (42,5 %) vastasi, etteivät he pitäneet asiaa niin vakavana, että olisivat kertoneet kokemuksestaan.

Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lapset kertovat hyväksikäytön kokemuksistaan todennäköisimmin kavereille. Seksuaalinen hyväksikäyttö pysyy siten suurelta osin piilossa aikuisilta: sekä lapsen vanhemmilta että viranomaisilta. Tutkimuksen mukaan vajaa neljäsosa kertoi hyväksikäytöstä omalle vanhemmalle ja joka kymmenes oli kertonut viranomaiselle (myös Priebe & Svedin 2008; London ym. 2008). Tytöistä selvästi suurempi osa kuin pojista ilmoitti kertoneensa asiasta ystävälle. Vanhemmalle ja viranomaiselle kertomisessa tytöt ja pojat eivät sen sijaan juurikaan eronneet toisistaan (myös Lahtinen ym. 2018). Neljäsosa lapsista ei kertonut seksuaalisesta hyväksikäytöstä kenellekään (ks. myös McElvaney 2015; London ym. 2008).

Seksuaalinen hyväksikäyttö, sen kohteena oleminen ja siitä kertominen ovat monin tavoin sukupuolistuneita sekä ilmiöinä että kokemuksina. Sukupuolta koskevat erot tulivat aineistossa esille esimerkiksi siinä, että seksuaalisen hyväksikäytön kohteena olivat yleisimmin tytöt ja tekijöinä miehet. Vastaavia tuloksia on saatu niin Pohjoismaissa kuin Euroopassakin tehdyissä tutkimuksissa (Andrews ym. 2004; Kloppen ym. 2016). Kertomisen suhteen havaittiin, että pojista huomattavasti suurempi osa kuin tytöistä oli jättänyt kertomatta kenellekään seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Myös muissa tutkimuksissa on havaittu, että tytöt kertovat seksuaalisesta hyväksikäytöstä useammin ja lyhyemmän ajan kuluttua tapahtuneesta kuin pojat (esim. Goodman-Brown ym. 2003; Schaefer

ym. 2011; Lahtinen ym. 2018). Tämän tutkimuksen tuloksista on nähtävissä, että tekijän sukupuoli oli yhteydessä hyväksikäytöstä kertomiseen sekä tytöillä että pojilla. Molemmat jättivät kertomatta hyväksikäytöstä useammin silloin, kun tekijä oli samaa sukupuolta. Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneilla pojilla esimerkiksi pelko homoseksuaaliksi leimautumisesta saattaa estää tai viivyttää hyväksikäytöstä kertomista. (Kannela 2016; Lemaigre ym. 2017; McElvaney 2015.)

Hyväksikäytön tekijällä oli kyselyssä yhteys myös siihen, kenelle seksuaalisesta hyväksikäytöstä kerrottiin. Vanhemmalle ja viranomaiselle hyväksikäytöstä kerrottiin useammin, jos tekijä oli tuttu aikuinen. Sen sijaan kaverille hyväksikäytöstä kerrottiin yhtä usein riippumatta siitä, kuka oli tekijä. Samoin, tekijästä riippumatta, suunnilleen yhtä iso osa jätti kertomatta hyväksikäytön kokemuksistaan kenellekään.

Myös lasten ikä oli yhteydessä hyväksikäytön kokemuksista kertomiseen. 6.-luokkalaisista tytöistä ja pojista suurempi osa kuin 9.-luokkalaisista vastasi, etteivät he olleet kertoneet seksuaalisesta hyväksikäytöstä kenellekään. 6.- ja 9.-luokkalaiset eivät eronneet toisistaan vanhemmille tai viranomaisille kertomisessa, mutta 9.-luokkalaisista selvästi suurempi osa ilmoitti kertoneensa hyväksikäytön kokemuksistaan kavereille. Myös muissa tutkimuksissa on havaittu, että nuoremmat lapset vaikenevat seksuaalisesta hyväksikäytöstä vanhempia lapsia useammin (McElvaney ym. 2015; Alaggia ym. 2019). Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että hyväksikäytöstä kertoneilla on tutkimusten mukaan pienempi riski sairastua masennukseen ja päätyä rikollisuuteen (Broman ym. 2007).

Hyväksikäytön kokemuksista kertomatta jättämisen syitä ilmaiseista lapsista yli puolet vastasi, etteivät he olleet uskaltaneet tai kehdanneet kertoa hyväksikäytön kokemuksistaan. He eivät uskoneet kenenkään olevan kiinnostunut asiasta tai saavansa apua tilanteeseen. Vajaa puolet ilmaisi, etteivät he olleet pitäneet asiaa niin vakavana, että olisivat kertoneet asiasta jollekin. Kokemuksistaan kertoneista ja sen seurauksista raportoineista lapsista reilu puolet koki saaneensa lohdutusta ja tukea. Joka neljäs kuitenkin vastasi, että kertomisesta seurasi negatiivisia reaktioita. He kokivat, että heitä ei uskottu tai heidän kokemuksiaan vähäteltiin, heille suututtiin tai heitä neuvottiin olemaan puhumatta asiasta. Vain joka kymmenettä oli kannustettu hakemaan apua, ja rikos- tai lastensuojel-

luilmoitus oli tehty reilusta kymmenesosasta tapauksista. Tutkimusten mukaan tuen vähäisyys, pelko kielteisistä seurauksista sekä häpeän ja syyllisyyden tunteet estävät hyväksikäytöstä kertomista (Schaeffer ym. 2011; Morrison ym. 2018). Hyväksikäytön kokemukset jäävät kertomatta myös sen vuoksi, että niistä ei kysytä (McElvaney 2015; Morrison ym. 2018). Kertomista edistäviä asioita ovat puolestaan hyväksikäytöstä suoraan kysyminen, tietoisuuden lisääminen seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta väkivallasta sekä turvallisen keskusteluilmapiiirin ja luottamuksellisten keskustelujen mahdollisuuden tarjoaminen lapsille (Alaggia ym. 2019).

Seksuaalisesta väkivallasta ja hyväksikäytöstä vaikeneminen on kulttuurissamme edelleen yleistä. Hyväksikäyttöön liittyvät asenteet, käsitykset ja käytännöt, kuten lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä, vaikuttavat lasten haluun ja mahdollisuuksiin kertoa kokemastaan hyväksikäytöstä. Myös tyttöihin ja poikiin kohdistuvat sukupuolistuneet oletukset ja odotukset ylläpitävät ja muovaavat hyväksikäytöstä kertomisen – tai siitä vaikenemisen – sukupuolistuneita tapaisuuksia ja käytäntöjä (Husso, 2016; Alaggia ym. 2019). Kokemusten kohtaaminen, tunnistaminen, nimeäminen ja sanoittaminen ovat usein haastavia asioita myös aikuisille, mikä vaikuttaa myös lasten haluun ja mahdollisuuksiin hyväksikäytöstä kertomiseen (Husso ym. 2017b; Laitinen 2004). Se, kertovatko ihmiset hyväksikäytön tai väkivallan kokemuksistaan, riippuu olennaisesti siitä, miten paljon heillä on syytä vaieta ja millaista uhkaa asian paljastaminen merkitsee itselle ja läheisille. Myös kuulijoiden, esimerkiksi vanhempien, viranomaisten ja ammattiauttajien suhtautuminen ja reaktiot vaikuttavat oleellisesti siihen, miten väkivallan kokemukset muistetaan ja miten niistä kerrotaan.

Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomista estävät myös väkivallan ja hyväksikäytön uhreja kulttuurissamme vaientavat häpeän tunteet ja sukupuolistuneen ja seksuaalisen väkivallan uhrien syyllistämisen perinne (Husso ym. 2017a; Lidman 2015). Seksuaalisen hyväksikäytön kertomatta ja kirjaamatta jättämisellä on kuitenkin kauas-

kantoisia seurauksia nyky-yhteiskunnassa, jossa symboliset ja sanalliset dokumentit ovat merkittäviä todellisuuden tuottajia (Ferraris 2012; Husso ym. 2014). Kun lasten seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset jäävät kertomatta, raportoimatta tai huomioimatta, myös niiden määrä ja haavoittavuus jäävät ymmärtämättä. Myös tästä syystä on tärkeää, että lapsiin kohdistuva väkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö – tai niiden epäily – osataan ottaa puheeksi ja ammattilaiset uskaltavat kysyä niistä suoraan.

Seksuaalista hyväksikäyttöä, väkivaltaa ja sen uhkaa kohdanneille lapsille suunnatuille palveluille, kuten auttavalle puhelimelle, on suuri tarve. Palvelut mahdollistaisivat lasten ja nuorten auttamisen hyväksikäytön ja väkivallan kokemusten tunnistamisessa ja niistä aikuisille ja viranomaisille kertomisessa. Yhteiskunnallisen muutoksen mahdollistamisen näkökulmasta myös kertomista edistävään sukupuolisensitiiviseen toimintaan olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota. Ennaltaehkäisevää työtä ja kertomista helpottavia toimia kehitettäessä on tärkeää huomioida esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön kohteena olemisen sukupuolistuneisuus, hyväksikäytön kokemuksissa kertominen, nuorempien lasten hyväksikäytön kokemuksista vaikeneminen, sukupuolen moninaisuus, samaa sukupuolta olevan tekijän vaientava vaikutus sekä lasten ikätoverien rooli kokemusten kuuntelijana ja vertaistukena.

Lasten väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista kertomisella ja niiden kuuntelemisella on paitsi yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia myös juridisia ja poliittisia vaikutuksia. Kokemuksista kertomisella on merkitystä sekä hyväksikäytöstä toipumisessa että tapahtumien ennalta ehkäisemisessä. (Lemaigre ym. 2017; McElvaney ym. 2012; Schaeffer ym. 2011.) Hyväksikäytön kohteena olleiden lasten kokemusten tunnistaminen, asian puheeksi ottaminen ja siihen puuttuminen on edellytys myös laajemmalle lapsi- ja perheyön käytäntöjen ja toimintakulttuurin kehittämiseksi sekä sitä edellyttävälle asenteelliselle ja rakenteelliselle muutoksille.

Saapunut 25.1.2020
Hyväksytty 2.3.2020

KIRJALLISUUS

- Alaggia, Ramona & Collin-Vezina, Delphine & Lateef, Rusan (2019) Facilitators and Barriers to Child Sexual Abuse (CSA) Disclosures: A Research Update (2000–2016). *Trauma, Violence & Abuse* 20 (2), 260–283.
- Amado, Bárbara G. & Arce, Ramón & Herraiz, Andrés (2015) Psychological injury in victims of child sexual abuse: A meta-analytic review. *Psychosocial Intervention* 24 (1), 49–62.
- Andrews, Gavin & Corry, Justine & Slade, Tim & Isakidis, Cathy & Swanston, Heather (2004) Child sexual abuse. Teoksessa Majid Ezzati, Alan Lopez, Anthony Rodgers, Christopher Murray (eds.) *Comparative quantification of health risks, vol 2*. Geneva: World Health Organization, 1850–1940.
- Banyard, Victoria & Williams, Linda & Siegel, Jane (2004) Childhood Sexual Abuse: A Gender Perspective on Context and Consequences. *Child Maltreatment* 9 (3), 223–238.
- Broman-Fulks, Joshua & Ruggiero, Kenneth & Hanson, Rochelle & Smith, Daniel & Resnick, Heidi & Kilpatrick, Dean & Saunders, Benjamin (2007) Sexual assault disclosure in relation to adolescent mental health: Results from the National Survey of Adolescents. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology* 36 (2), 260–266.
- Barth, Jürgen & Bermetz, Lilian & Heim, Eva & Trelle, Sven & Tonia, Thomy (2013) The current prevalence of child sexual abuse worldwide: a systematic review and meta-analysis. *Public Health* 58 (3), 469–483.
- Cashmore, Judy & Shackel, Rita (2014) Gender Differences in the Context and Consequences of Child Sexual Abuse. *Current Issues in Criminal Justice*, 26 (1), 75–104.
- Chen, Laura & Murad, Hassan & Paras, Molly & Colbenson, Kristina & Sattler, Amelia & Goranson, Erin & Elamin, Mohamed & Seime, Richard & Shinozaki, Gen & Prokop, Larry & Zirakzadeh, Ali (2010) Sexual Abuse and Lifetime Diagnosis of Psychiatric Disorders: Systematic Review and Meta-analysis. *Mayo Clinic Proceedings* 85 (7), 618–629.
- Duodecim (2013) Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseura Duodecimin ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 22.5.2013.
- Edgardh, K. & Ormstad, K. (2000) Prevalence and characteristics of sexual abuse in a national sample of Swedish seventeen-year-old boys and girls. *Acta Paediatrica* 89 (3), 310–319.
- Ellonen, Noora (2013) Rikostutkiminta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 20. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Fagerlund Monica & Ellonen, Noora (2016) Children's Experiences of Completing a Computer-Based Violence Survey: Finnish Child Victim Survey Revisited. *Journal of Child Sexual Abuse* 25 (5), 556–576.
- Ferraris, Maurizio (2012) Documentality. Why it is necessary to leave traces. Fordham: Fordham University Press.
- FRA (2014) Violence against women: an EU-wide survey. Main results report. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights.
- Goodman-Brown, Tina & Edelstein, Robin & Goodman, Gail & Jones, David & Gordon, David (2003) Why children tell: a model of children's disclosure of sexual abuse. *Child Abuse & Neglect* 27 (5), 525–540.
- Husso, Marita (2003) Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Jyväskylä: Vastapaino.
- Husso, Marita (2016) Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa Husso, Marita & Heiskala Risto (toim.) *Sukupuolikysymys*. Helsinki: Gaudeamus, 73–91.
- Husso, Marita & Virkki, Tuija & Holma, Juha & Notko, Marianne & Laitila, Marianne (2014) Väkivallan kohtaamisen käytännöt ja kehittämissuunnitelmien sudenkuopat. Teoksessa Riitta Haverinen & Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) *Suomalaisen sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 261–282.
- Husso, Marita & Virkki, Tuija & Notko, Marianne & Hirvonen, Helena & Eilola, Jari (toim.) (2017a) *Interpersonal Violence: Differences and Connections*. New York: Routledge.
- Husso, Marita & Hirvonen, Helena & Notko, Marianne (2017b) From rejection to understanding: Towards a synthetic approach to interpersonal violence. Teoksessa Marita Husso, Tuija Virkki, Marianne Notko, Helena Hirvonen & Jari Eilola (eds.) *Interpersonal violence: Differences and Connections*. New York: Routledge, 227–234.
- Huttunen, Marjukka & Husso, Marita & Hietämäki, Johanna (2015) Sukupuoliero vanhempiin kohdistuneen väkivallan yleisyydessä ja sen kokemisessa lasten ja nuorten näkökulmasta. *Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön aikakauslehti*, 23 (4), 369–386.
- Kannela, Tiia (2016) Seksuaalinen hyväksikäyttö lapsen kertomana: Systemaattinen kirjallisuuskatsaus kansainvälisestä tutkimuksesta. *Sosiaalityön pro gradu tutkielma*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kloppen, Kathrine & Haugland, Siren & Svedin, Carl Göran & Mæhle, Magne & Breivik, Kyrre (2016) Prevalence of Child Sexual Abuse in the Nordic

- Countries: A Literature Review. *Journal of Child Sexual Abuse* 25 (1), 37–55.
- Laajasalo, Taina & Rajala, Rika (2019) Barnahus-hanke Lähtötilanne ja alustava hankesuunnitelma vuodelle 2019–2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lahtinen, Hanna & Laitila, Aarno & Korkman, Julia & Ellonen, Noora (2018) Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. *Child Abuse & Neglect* 76, 84–94.
- Laitinen, Merja (2004) Häväistyt ruumiit ja rikutut mielet: tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Merja (2006) Puhetta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä julkisella, yksityisellä ja professionaalilla areenalla. Teoksessa Liisa Hokkanen & Maritta Sauvola (toim.) Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 22. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 171–204.
- Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091528281> (luettu 7.1.2019)
- LsL. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lemaigre, Charlotte & Taylor, Emily & Gittoes, Claire (2017) Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: A systematic review. *Child Abuse & Neglect* 70, 39–52.
- Lidman, Satu (2015) Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki: Gaudeamus.
- London, Kamala & Bruck, Maggie & Wright, Daniel B. & Ceci, Stephen J. (2008) Review of the contemporary literature on how children report abuse to others: findings, methodological issues, and implications for forensic interviewers. *Memory* 16 (1), 29–47.
- Maniglio, Roberto (2009) The impact of child sexual abuse on health: A systematic review of reviews. *Clinical Psychology Review* 29 (7), 647–657.
- McElvaney, Rosaleen (2015) Disclosure of child sexual abuse: Delays, non-disclosure and partial disclosure. What the research tells us and implications for practice. *Child Abuse Review* 24 (3), 159–169.
- McElvaney, Rosaleen & Greene, Sheila & Hogan, Diane (2012) Containing the secret of child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence* 27 (6), 1155–1175.
- Morrison, Sarah Elizabeth & Bruce, Caroline & Wilson, Sarah (2018) Children's Disclosure of Sexual Abuse: A Systematic Review of Qualitative Research Exploring Barriers and Facilitators. *Journal of Child Sexual Abuse* 27 (2), 176–194.
- Niemi, Hannu & Lappi-Seppälä, Tapio (2018) Seksuaalirikokset. Teoksessa Hannu Niemi (toim.) Rikollisuustilanne 2017. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki: Helsingin yliopisto, 83–105.
- Paras, Molly & Murad, Mohammed Hassan & Chen, Laura (2009) Sexual Abuse and Lifetime Diagnosis of Somatic Disorders. A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA* 302 (5), 550–561.
- Pelastakaa Lapset (2018) Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.
- Priebe, Gisela & Svedin, Carl Goran (2008) Child sexual abuse is largely hidden from the adult society: An epidemiological study of adolescents' disclosures. *Child Abuse & Neglect* 32 (12), 1095–1108. RL Rikoslaki 19.12.1889/39.
- Schaeffer, Paula & Leventhal, John & Asnes, Gottsegen Andrea (2011) Children's disclosures of sexual abuse: Learning from direct inquiry. *Child Abuse & Neglect* 35 (5), 343–352.
- Schönbucher, Verena & Maier, Thomas & Mohler-Kuo, Meichun & Schnyder, Ulrich & Landolt, Markus (2012) Disclosure of child sexual abuse by adolescents: A qualitative in-depth study. *Journal of Interpersonal Violence* 27 (17), 3486–3513.
- Seto, Michael C. & Babchishin, Kelly M. & Pullman, Leigh & McPhail, Ian (2015) The puzzle of intrafamilial child sexual abuse: A meta-analysis comparing intrafamilial and extrafamilial offenders with child victims. *Clinical Psychology Review* 39, 42–57.
- Stemple, Lara & Flores, Andrew & Meyer, Ilan H. (2017) Sexual victimization perpetrated by women: Federal data reveal surprising prevalence. *Aggression and Violent Behavior* 34, 302–311.
- UN United Nations. Treaty Collection. Human rights. 11 Convention on the Rights of the Child. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en (luettu 20.10.2018)
- Ward, Tony & Siegert, Richard (2002) Toward a comprehensive theory of child sexual abuse: A theory knitting perspective. *Psychology, Crime & Law* 8 (4), 319–351.
- Yle 29.7.2019 ”Poliisi saanut kymmeniä uusia vihjeitä 'Enoon' liittyen” <https://yle.fi/uutiset/3-10897406> (luettu 7.1.2020)
- Yle 14.8.2019 ”Poliisi epäilee miestä poikkeuksellisen laajasta lapsiin kohdistuneesta seksuaalirikosten sarjasta” <https://yle.fi/uutiset/3-10921259> (luettu 7.1.2020)

ENGLISH SUMMARY

Johanna Hietamäki & Marita Husso & Tiia Arponen: Differences between girls and boys in the disclosure of sexual abuse (Tytöiden ja poikien väliset erot seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisessa)

This article addresses the frequency of child sexual abuse and its disclosure from the perspective of girls and boys between ages 11 and 17 years. It is based on data from two population-based studies in the Child Victim Surveys 2008 (N = 13,459) and 2013 (N = 11,364), with sexual abuse examined from the perspectives of disclosure and gender. Frequency and percentage analysis, cross tabulation and a chi-squared test were used for data analysis.

In both Child Victim Surveys around 85% of the victims were girls. The offender was a relative, friend or some other known person in almost two-thirds of the cases, and unknown to the victim in more than one-third of the cases. The second most common case was that the victim knew but was not a friend of the offender. Sexual abuse was in many ways gendered.

Most victims were girls, and most of the offenders were men. There was also a gender difference in the disclosure of sexual abuse experiences. About one-fifth of the girls and half of the boys reported that they had not told anyone about their experiences. Irrespective of who the offender was, the victims had most commonly told a friend or sibling about their experiences. Parents were told about sexual abuse by 23% of the victims, and the authorities by only 10%.

The survey shows that children's and adolescents' experiences of sexual abuse are gendered. Moreover, victims are silenced by shame and fear, and they do not believe they will get help. In order to address the problem it is necessary to raise awareness and to promote an atmosphere that supports the disclosure of experiences of abuse and violence and improves readiness to address this issue.

Keywords: child sexual abuse, child victim survey, gendered violence, disclosure.

KIRJOITTAJAT

Hietamäki, Johanna, YTT, erikoistutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Husso, Marita, Tenure track professori, sosiaalipolitiikka, Tampereen yliopisto

Arponen, Tiia, YTM, sosiaalityöntekijä, Helsingin kaupunk